
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

עיונים בתרבות המערב כבסיס לחשיבה ומחקר היסטוריים - 1043

תאריך עדכון אחרון 12-10-2020

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 0

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מכינה מסלול מדעי הרוח והחברה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר מיכל אלטבאואר-רודניק

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: michal.altbauer@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד', 1200-1300

מורי הקורס:

ד"ר מיכל אלטבאואר,
מר רועי פרייזאן

תאור כללי של הקורס:

הקורס מורכב משתי יחידות שנלמדות במקביל: יחידה היסטורית ובה נחשף לפרקים בתרבות המערב, מן הציביליזציות המוקדמות של העולם העתיק ועד לעידן המהפכות, ויחידה היסטוריוגרפית שעניינה חשיבה היסטורית ובה נתוודע אל המושגים 'היסטוריה' ו'היסטוריוגרפיה', נלמד מהם מקורות היסטוריים, ננסה להתמודד עם שאלת האובייקטיביות בהיסטוריה, נכיר מנעד אסכולות ותחומי מחקר בהיסטוריוגרפיה המודרנית ונלמד על הקשר בין היסטוריה לדיסציפלינות אחרות (דוגמת ספרות, קולנוע, סוציולוגיה, אנתרופולוגיה ופסיכולוגיה).
תרבות המערב תשמש כר נוח להכרות עם ציר הזמן ההיסטורי ותספק הצצה לתחומי דעת מגוונים - ספרות, פילוסופיה, דת, מדע, חינוך, משפט, ואמנות - המרכיבים יחדיו את ההווה האנושית. במסגרת הדיון ההיסטורי בתרבות המערב בקורס נתוודע אל נכסי צאן הברזל של החברה המערבית, הואיל והמערב על תרבותו וכוחו, ממשיך להוות נדבך מרכזי בעיצובה של ההיסטוריה העולמית. לצד גוף הידע, הדיון בקורס הוא ביקורתי - אנחנו ננסה לעמוד על גורמים משתנים ויציבים לאורך התרבות המערבית כמו גם להבין כיצד הפך המערב להיות דומיננטי בכל הקשור לידע ולמשאבים ולגישה אליהם.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס לחשוף את הסטודנטים לדיון תיאורטי במושגים בסיסיים בחשיבה ובמחקר היסטוריים, לצד התוודעות לפרקים נבחרים בתרבות המערב.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הקורס יקנה לסטודנטים גוף ידע היסטורי נרחב לצד היכרות עם שיטות המחקר השונות של הדיסציפלינה ההיסטורית ועם דרכי יישומן. אלה יפתחו חשיבה ביקורתית כמו גם יספקו יסודות לכתיבה מחקרית במדעי הרוח.

דרישות נוכחות (%) :

לא ניתן להבחן בקורס ללא לפחות 80% נוכחות בכל אחד מן הסמסטרים.

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות, ניתוח מקורות כתובים, מצגות דימויים אמנותיים, סרטים וסדנאות כתיבה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:
היחידה ההיסטורית:

1. מקורות התרבות המערבית, חלק א': ממהפכה חקלאית לתרבויות המזרח הקרוב
2. מקורות התרבות המערבית, חלק ב': התרבויות האגאיות
3. התרבות היוונית הקלאסית וההלניסטית
4. הציביליזציה הרומית
5. יהדות ועלית הנצרות
6. שלהי האימפריה הרומית
7. 'ממשיכה' של רומא ו'הולדת' אירופה: ביזנטיון, האסלאם וראשית ימי הביניים במערב
8. "ליל הכוכבים הבהיר של ימי הביניים"
9. הומניזם ורנסנס המוקדם: החזרה לשורשים הקלאסיים
10. הרפורמציה: תיקון והתחדשות בכנסיה
11. צמיחת המדינה הריכוזית: דגם חוקתי אל מול אבסולוטיזם
12. עידן התגליות והעולם החדש
13. המהפכה המדעית
14. הנאורות: עידן התבונה
15. עידן המהפכות

היחידה ההיסטוריוגרפית:

1. בין עבר אנושי לדיסציפלינה מחקרית: מבוא ללימודי היסטוריה והיסטוריוגרפיה
2. מידוע ההיסטוריה: פוזיטיביזם היסטורי ותחומי מחקר 'קלאסיים'
3. על הצומת שבין מדעי הרוח למדעי החברה: המהפכה של אסכולת האנל
4. היסטוריה וקולנוע
5. הכתיבה המחקרית - מרעיון למעשה
6. היסטוריה של רגשות
7. מיקרו היסטוריה
8. מחקר אנתרופולוגי והיסטוריה
9. מגדר והיסטוריה
10. אובייקטיביות במחקר ההיסטורי?

חומר חובה לקריאה:

המקורות ההיסטוריים המרכזיים

חוקי ח'מורבי מתוך: ש. שפרה (עורכת ומתרגמת), מעלילות ראשית עד מלכים ונביאים, (תל אביב: עם עובד, תשס"ג), עמ', 107-112.

הומרוס, האיליאדה, תרגום: אהרן שבתאי, (תל אביב: שוקן, 2016), 176-180, 578-583.

סאפפו, "שווה לאלים", בתוך: שירים, תרגום: יורם ברונבסקי, (תל אביב: פועלים, תשל"ח), עמ' 25. פלוטרכוס, חיי אישים: חלק ג': אנשי יוון ורומי, תרגום: א. א. הלוי (ירושלים: מוסד ביאליק, תשל"ג), עמ' 38-39.

אפלטון, כתבי אפלטון, כרך שני, תרגום: י. ג. ליבס (ירושלים ותל אביב: שוקן, תשי"ז), עמ' 421-427. תוקידידס, תולדות מלחמות פילופוניס, תרגום: א. א. הלוי (ירושלים: מוסד ביאליק, תשי"ט), עמ' 89-95.

תיאור מפעלותיו של אוגוסטוס האלוהי [מאה ראשונה לספירה]
פובליוס אובדיוס נאזו, רפואות האהבה, תרגום, מבוא והערות: עמינדב דיקמן, (ירושלים: כרמל,

תש"ס), עמ' 33-34, 38, 44, 46. מרקוס אורליוס, מחשבות לעצמי, תרגום: אברהם ארואטי (בנימינה: נהר, תשע"ב), עמ' 21-30. ספר שמות, פרק כ', פס' 2-14. מתי, פרק ה'-פרק ז'. אוגוסטינוס, וידויים, תרגום והוסיף מבוא ואחרית דבר: אביעד קליינברג, (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2001), עמ' 200-207. הקראן, תרגום: אורי רובין, (תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, תשס"ה), עמ' 261-268, 284-291. פייר פאולו ורג'ריו, "על נוהגיו של האדם החופשי" [1404] דזידריוס ארסמוס מרוטרדם, השבח לטיפשות, תרגום: נתן רון ומרב מילר, (ירושלים: כרמל, 2017), עמ' 137-140. מרטין לותר, ארבעה חיבורים תיאולוגיים, תרגום ועריכה מדעית: רן הכהן, מבוא: מירי אליאב-פלדון, אחרית דבר: דוד כ"ץ, (תל אביב: רמות-אוניברסיטת תל אביב, 2001), עמ' 17-24, 178-196. ז'אן קלווין, קטע מתוך תקנות העיר ז'נבה [1547] כריסטופר קולומבוס, "אגרת למלכי ספרד על המסע הראשון", בתוך: אביהו זכאי (עורך), אירופה והעולם החדש, תרגום: אהרון אמיר, (ירושלים: אקדמון, תשנ"ד), עמ' 110-114. ניקולו מקיאוולי, הנסיך, תרגום: מ. שוסטרמן-פדובאנו (ירושלים: דביר והוצאת שלם, תשס"ד), עמ' 80-84. מונטסקייה, מכתבים פרסיים, תרגום: אביבה ברק, (ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"א), עמ' 77-80. עמנואל קאנט, "תשובה לשאלה: נאורות מהי?", בתוך: עזמי בשארה (עורך), הנאורות - פרויקט שלא נשלם?, (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1997), עמ' 45-52. תומס ג'פרסון, "על הצהרת העצמאות", בתוך: קלייב אמזלי, המהפכות הדמוקרטיות לפני המהפכה, בתוך: גיורא קולקה (עורך), עידן המהפכות, 1760-1830, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"א, עמ' 146. ע. סיאס, "המעמד השלישי, מהו?", בתוך: וולטר גראב (עורך), מקורות למהפכה הצרפתית, תרגום: איתן בורשטיין, (תל אביב: הדר בשיתוף אוניברסיטת תל-אביב, תשל"ט), עמ' 20-21. "הצהרת העצמאות", בתוך: יהושע אריאלי (עורך), המחשבה המדינית בארה"ב, (ירושלים: מוסד ביאליק, 1967), כרך ראשון, עמ' 107-108. "הצהרת הזכויות של האדם והאזרח", בתוך: וולטר גראב (עורך), מקורות למהפכה הצרפתית, תרגום: איתן בורשטיין, (תל אביב: הדר בשיתוף אוניברסיטת תל-אביב, תשל"ט), עמ' 46-49.

מקורות היסטוריוגרפיים

א. ה. קאר, היסטוריה מהי? תרגום: א. רם, הקדמה: שלמה אבינרי, (תל אביב: מודן, 1986), עמ' 41-21. אנרי פירן, "מה מנסים היסטוריונים לעשות?" בתוך: אלעזר ויינריב (עורך), חשיבה היסטורית, ב', (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1985), עמ' 15-23. פרנאן ברודל, הים התיכון, (ירושלים, כרמל, 2002), 10-7, 105-125. ראובן אשל, מדריך לעבודה סמינריונית במדעי הרוח, (ירושלים: אקדמון, תשנ"ב). שלמה זנד, "קליאו והתמונה הנעה", זמנים, 39-40, (1991), עמ' 57-61. אלעזר ויינריב, אשר עידן, אילנה דן, "מה קרה לקפיטן קוק?", בספרם: היסטוריה-מיתוס או מציאות: מחשבות על מצב המקצוע, (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1987), עמ' 13-48. קרלו גינצבורג, הגבינה והתולעים: עולמו של טוחן בן המאה השש עשרה, תרגום: א. אייל, הקדמה: י. קפלן, (ירושלים: כרמל, 2005), עמ' 14-31. ג'ואן וולך סקוט, "מגדר: קטגוריה שימושית לניתוח היסטורי", תרגום: אורית כהנא, בתוך: דלית באום, דלילה אמיר ואחרות (עורכות), ללמוד פמיניזם: מקראה, (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006), עמ' 356-328. אלעזר ויינריב, אשר עידן, אילנה דן, "הישר בעיניו- האובייקטיביות ושברה", בספרם: היסטוריה-מיתוס

או מציאות: מחשבות על מצב המקצוע, (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1987), עמ' 201-216.

ש. שפרה, המילים ככישוף והכישוף שבמילים: שיחות על ספרות המזרח הקדום, (תל אביב: משרד הבטחון ההוצאה לאור, תשס"ח), עמ' 31-19.

בנימין שימרון, התרבות הקלאסית - שער להכרת תרבות יוון ורומא, (תל אביב: פפירוס - בית ההוצאה באוניברסיטת תל אביב, 1993), עמ' 30-15, 76-51, 142-167, 190-210.

יוחנן גליקר, עליתה של הפילוסופיה היוונית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ג), 9-23, 92-109.

אביעד קליינברג, הנצרות מראשיתה עד הרפורמציה, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור), תשנ"ה, עמ' 58.

שולמית שחר, מורשת ימי הביניים, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ה), עמ' 30-16, 46-53.

כנען-קידר נורית, האמנות הגותית: מקתדרלה לעיר, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, 1995), עמ' 33-18.

אלעזר ויינריב, "רקע היסטורי", בתוך: אמנות הרנסנס באיטליה, עורך: אליק מישורי, (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט), עמ' 43-17.

מירי אליאב-פלדון, מהפכת הדפוס, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תש"ס), עמ' 25-31.

מיכאל הרסגור, מבוא לתקופת הרנסנס, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשל"ח), עמ' 9-23.

מירי אליאב-פלדון, הרפורמציה הפרוטסטנטית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשנ"ז), עמ' 12-103.

מירי אליאב-פלדון, חמש-מאות שנה לגילוי אמריקה, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשנ"ג), עמ' 55-17.

שמואל סמבורסקי, הפסיקה של המאה השבע עשרה, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ו), 9-49.

רוי פורטר, תולדות הרפואה מהיפוקרטס ועד ימינו, תרגום: יקי מנשפרוינד, עריכה מדעית: נדב דוידוביץ', תל אביב: רסלינג, 2009, עמ' 167-159.

אלי בר-נביא, צמיחתה של המדינה המודרנית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשנ"ה), 13-17, 51-67.

מיכאל הרסגור, עידן האורות, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ד), עמ' 17-9.

ולטר גראב, המהפיכה הצרפתית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ג), עמ' 20-9, 33-39.

ארנון גוטפלד, ממושבות למלחמת אזרחים, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ו), עמ' 26-34.

אלי בר-נביא, "הרעיון אירופה", זמנים, 43, (1992), עמ' 17-5.

חומר לקריאה נוספת:

ש. שפרה, המילים ככישוף והכישוף שבמילים: שיחות על ספרות המזרח הקדום, (תל אביב: משרד הבטחון ההוצאה לאור, תשס"ח), עמ' 31-19.

בנימין שימרון, התרבות הקלאסית - שער להכרת תרבות יוון ורומא, (תל אביב: פפירוס - בית ההוצאה באוניברסיטת תל אביב, 1993), עמ' 30-15, 76-51, 142-167, 190-210.

יוחנן גליקר, עליתה של הפילוסופיה היוונית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ג), 9-23, 92-109.

אביעד קליינברג, הנצרות מראשיתה עד הרפורמציה, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור), תשנ"ה, עמ' 58-
 שולמית שחר, מורשת ימי הביניים, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ה), עמ' 16-30, 46-53.
 כנען-קידר נורית, האמנות הגותית: מקתדרלה לעיר, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, 1995), עמ' 18-33.
 אלעזר ויינריב, "רקע היסטורי", בתוך: אמנות הרנסנס באיטליה, עורך: אליק מישורי, (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט), עמ' 17-43.
 מירי אליאב-פלדון, מהפכת הדפוס, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תש"ס), עמ' 31-25.
 מיכאל הרסגור, מבוא לתקופת הרנסנס, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשל"ח), עמ' 9-23.
 מירי אליאב-פלדון, הרפורמציה הפרוטסטנטית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשנ"ז), עמ' 12-103.
 מירי אליאב-פלדון, חמש-מאות שנה לגילוי אמריקה, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשנ"ג), עמ' 17-55.
 שמואל סמבורסקי, הפסיקה של המאה השבע עשרה, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ו), 9-49.
 רוי פורטר, תולדות הרפואה מהיפוקרטס ועד ימינו, תרגום: יקי מנשפרוינד, עריכה מדעית: נדב דוידוביץ', תל אביב: רסלינג, 2009, עמ' 159-167.
 אלי בר-נביא, צמיחתה של המדינה המודרנית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשנ"ה), 13-17, 51-67.
 מיכאל הרסגור, עידן האורות, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ד), עמ' 9-17.
 ולטר גראב, המהפכה הצרפתית, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ג), עמ' 9-20, 33-39.
 ארנון גוטפלד, ממושבות למלחמת אזרחים, (תל אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תשמ"ו), עמ' 26-34.
 אלי בר-נביא, "הרעיון אירופה", זמנים, 43, (1992), עמ' 5-17.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 35 %
 הרצאה 5 %
 השתתפות 0 %
 הגשת עבודה 0 %
 הגשת תרגילים 5 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 30 %
 אחר 25 %
 מבחן ביניים

מידע נוסף / הערות:

הקורס נתמך על ידי תרגול שבועי המועבר על ידי עוזר הוראה (1 ש"ש) ובו מתקיימת חזרה על

התכנים השבועיים.